

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

จากการสำรวจวรรณกรรมในหัวข้อที่เกี่ยวกับการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ (peacekeeping operations) ของสหประชาชาติ ผู้ทำวิทยานิพนธ์พบว่าในช่วงทศวรรษที่ 1960 การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด คือ การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติในคองโก (Operation des Nations Unies au Congo-ONUC) สิ่งที่ทำให้การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติในคองโก หรือที่เรียกกันว่า “โอนุก” ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมากเนื่องจาก¹

- (1) วิกฤตการณ์นี้เป็นผลพวงมาจากลัทธิจักรวรรดินิยม
- (2) วิกฤตการณ์นี้เกิดจากการแทรกแซงของประเทศภายนอกและเป็นสาเหตุให้เกิดสงครามกลางเมืองที่รุนแรง

¹ งานที่กล่าวถึงปัญหาต่างๆที่ “โอนุก” ต้องเผชิญมีดังต่อไปนี้ อย่างเช่น สมพงษ์ ชูมาก, การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (1948-1995) (กรุงเทพฯ : ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544); อุ ถัน , บันทึกความทรงจำของอุ ถัน. แพลต โดย เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์ (กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2523); Rajeshwar Dayal , Mission for Hammarskiold : The Congo crisis (London : Oxford University Press, 1976); George Nzongola-Ntalaja , The Congo from Leopold to Kabila : A people's history (London : Zed Books,2002); Ernest W. Lefever , Crisis in the Congo : A United Nations force in action (Washington, D.C. : The Brookings Institution, 1965); Trevor Findlay, The blue helmets' first war? : Use of force by the UN in the Congo 1960-64 (Toronto : Canadian Peacekeeping Press ,1999); Prem Mohan Sharma ,Politics of peace and UN General Assembly (New Delhi : Abhinau , 1978); Christine Gray , International law and the use of force (Oxford : Oxford University Press,2000); A. Leroy Bennett, International organizations : Principles and issues 4th ed. (Englewood Cliffs,N.J. : Prentice-Hall, 1988); Henry Wiseman , “United Nations peacekeeping : An historical overview,” in Peacekeeping : Appraisals & proposals , ed. Henry Wiseman (New York : Pergamon Press , 1983); U Thant , View form the UN. (London : David & Charles, 1978)

- (3) วิกฤตการณ์ครั้งนี้สหประชาชาติได้ทุ่มเทความพยายามและงบประมาณในการแก้ไขอย่างมาก
- (4) เลขานุการสหประชาชาติได้เข้ามามีบทบาทชี้แนะและจัดการอย่างมากเป็นครั้งแรกจนถูกวิจารณ์อย่างมากจากนานาประเทศ

วิกฤตการณ์คองโกเริ่มขึ้นหลังจากที่สาธารณรัฐคองโก (The Republic of the Congo) อดีตอาณานิคมของเบลเยียม² ได้รับอิสรภาพในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.1960 ไม่นานหลังจากนั้นก็เกิดความวุ่นวายขึ้น การได้รับอิสรภาพของคองโกมิได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายภายในประเทศและสงครามกลางเมืองเท่านั้นแต่ยังก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศอีกด้วย วิกฤตการณ์คองโกมีสาเหตุมาจาก (1) การที่เบลเยียมถอนตัวออกจากอาณานิคม (ซึ่งตนมิได้เตรียมความพร้อมในการปกครองตนเอง) อย่างรวดเร็ว (2) ขนาดของประเทศที่มีขนาดใหญ่อย่างเช่นคองโก ประเทศที่ประกอบไปด้วยคนหลายเชื้อชาติและหลายเผ่าพันธุ์ (3) การก่อความรุนแรงภายหลังจากการที่คองโกได้รับอิสรภาพโดยกองทัพคองโก การกระทำดังกล่าวทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพและมีอำนาจในการปกครองประเทศ (4) การแยกตัวของจังหวัดคองโกซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความมั่งคั่งตั้งอยู่ทางตอนใต้ของคองโก (5) การที่สหประชาชาติต้องดำเนินการที่มีความยุ่งยากหลายประการ ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสหประชาชาตินั้นส่วนหนึ่งเกิดจากข้อจำกัดที่เกิดจากกลไกของสหประชาชาติเอง อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการที่สหประชาชาติมิได้รับความร่วมมือที่ดีพอจากบางประเทศ³

สาเหตุสำคัญของวิกฤตการณ์คองโกมาจากความล้มเหลวของคณะผู้ปกครองอาณานิคมชาวเบลเยียมรุ่นก่อนๆที่ไม่ได้เตรียมการชาวคองโกให้ดีพอเพื่อการเป็นอิสรภาพซึ่งได้มอบให้ในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.1960 รัฐบาลเบลเยียมได้ใช้นโยบายพ้อปกครองลูกแก่คองโกมาโดยตลอด ในขณะที่ชาวคองโกมีมาตรฐานการครองชีพสูงกว่าประเทศอื่นๆในแอฟริกา ผู้ครองอำนาจชาวเบลเยียมก็หาได้ส่งเสริมความก้าวหน้าทางการเมืองไม่ การศึกษาของชาวแอฟริกันถูกเน้นหนักไปทางด้านการผลิต อย่างดีที่สุดก็เป็นเสมียน ผู้ใช้แรงงานที่มีฝีมือ และเป็นผู้รับใช้มากกว่าที่จะเป็นผู้จัดการ เป็นนักบริหาร เป็นวิศวกร นักศึกษาและข้าราชการ การเตรียมการเป็นอิสรภาพเพียงได้

² ประเทศคองโกที่ทำการศึกษานี้ปัจจุบันใช้ชื่อประเทศว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก (Democratic Republic of the Congo) (อดีตใช้ชื่อประเทศว่า ซาอีร์ (Zaire)) ประเทศที่ทำการศึกษานี้มิใช่ประเทศคองโกที่เคยตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ดูรายละเอียดได้ใน F. Jeffress Ramsay , *Global studies : Africa* 7th ed. (Guilford, Conn. : Dushkin/McGraw-Hill, 1997), pp.83-87.

³ Peter Calvocoressi , *World politics 1945-2000* 8th ed. (Harlow : Longman,2001), p.639.

กระทำกันในตอนต้นปีค.ศ.1960 โดยการประชุมโต๊ะกลมโดยมีผู้นำชาวคองโกเข้าร่วมประชุมด้วยการเลือกตั้งทางสภานิติบัญญัติก็เพิ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1960 สภาเปิดประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน และมีการเลือกตั้งของส่วนกลางเป็นครั้งแรกในวันที่ 23 มิถุนายน สักดาห์เดียวก่อนหน้าที่จะมีการประกาศอิสรภาพโดยมีนายคาซาอูบุเป็นประธานาธิบดี และมีนายแพทริก ลูมูบาเป็นนายกรัฐมนตรี⁴

ผลที่ตามมาจากการใช้นโยบายนี้ก็คือว่า เมื่อชาวคองโกได้รับมอบอิสรภาพนั้นพวกเขาไม่มีการเตรียมตัวไว้เลย ในขณะที่นั้นมีชาวคองโกที่จบระดับปริญญาเพียงสิบเจ็ดคนเท่านั้น ไม่มีหมอหรือวิศวกรสักคน มีผู้นำทางการเมืองอยู่เพียงไม่กี่คนที่พอมีประสบการณ์อยู่บ้าง แต่ไม่มีใครสักคนที่มีประสบการณ์ทางการเมืองระดับชาติ ทั้งยังไม่มีผู้บริหารชาวแอฟริกันซึ่งมีประสบการณ์อยู่เลย⁵

วิกฤตการณ์คองโกถือว่าเป็นวิกฤตการณ์แห่งการปลดปล่อยอาณานิคม (crisis of decolonization) เนื่องจากเบลเยียมล้มเหลวในการที่จะส่งเสริมให้ผู้นำสายกลางที่สามารถเอื้อประโยชน์ให้กับเบลเยียมรวมทั้งพันธมิตรตะวันตกขึ้นมาเป็นอำนาจได้ การที่พรรค MNC-L ของนาย ลูมูบา (Lumumba) และพรรคการเมืองหัวรุนแรงที่เป็นพันธมิตรกับเขาได้ที่นั่งเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรในช่วงการเลือกตั้งก่อนได้รับเอกราชในเดือนพฤษภาคมจนทำให้เขาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถือเป็นภัยคุกคามต่อยุทธศาสตร์ของพวกอาณานิคมใหม่เบลเยียม (the Belgian neocolonialist strategy) และเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์ของพันธมิตรตะวันตกเมื่อเป็นเช่นนี้ประเทศมหาอำนาจต่างๆจึงพยายามที่จะกำจัดนายลูมูบาและพันธมิตรไม่ให้มีบทบาททางการเมือง และแทนที่พวกเขาด้วยผู้นำสายกลาง⁶

ความวุ่นวายในคองโกเริ่มขึ้นหลังจากได้รับเอกราชเพียงไม่กี่วัน ได้เกิดความวุ่นวายขึ้นตามเผ่าต่างๆในเมืองลีโอโปลด์วิลล์และเมืองลูลัวเบิกในวันที่ 2 กรกฎาคม ต่อมาในวันที่ 5 กรกฎาคม ทหารคองโกในเมืองทิสวิลส์และเมืองลีโอโปลด์วิลล์ได้ทำการก่อกบฏต่อเจ้าหน้าที่ชาวเบลเยียมของตน เนื่องจากต้องการเงินและตำแหน่งหน้าที่ที่ดีกว่าเดิมจากเจ้าหน้าที่เบลเยียม ความไร้ระเบียบนี้ได้กระจายออกไป ทรัพย์สินถูกทำลาย ชาวยุโรปบางคนถูกสังหารหรือได้รับบาดเจ็บ ชาวเบลเยียมมากกว่า 100,000 ที่อาศัยอยู่ในคองโกต้องเผชิญกับความหวาดกลัว ระหว่างคืนวันที่ 7-8 กรกฎาคม เด็ก และผู้หญิงซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเบลเยียมมากกว่า 1,300 คน ต่างพากันหนี

⁴ Thant , View from the U.N. ,pp. 103-104.

⁵ Ibid., p.104.

⁶ Ntalaja , The Conog from Leopold to Kabila : A people's history , pp.94-95.

อย่างตื่นตระหนกเพื่อข้ามแม่น้ำคองโกไปยังเมืองบราซซาวิล⁷ นอกจากนั้น บรรดานักบริหารและ นักวิชาการซึ่งทำงานให้กับรัฐบาลคองโกภายใต้สนธิสัญญามิตรภาพได้พากันหนีออกไปด้วย การ หลั่งไหลออกไปของคนเหล่านี้ทำให้การงานต่างๆหยุดชะงักลงอย่างสิ้นเชิง นอกจากนั้นในหลาย ส่วนของประเทศยังมีเหตุแทรกซ้อนทางเศรษฐกิจอีกด้วย⁸

เมื่อเกิดเหตุยุ่งยากขึ้นรัฐบาลเบลเยียมพยายามสร้างความรู้สึกรักให้นายกรัฐมนตรีลูมบาเห็น ถึงความจำเป็นที่จะต้องอิงถึงสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างเบลเยียมกับคองโก* และเพื่อธำรงไว้ซึ่ง กฎหมายและความเป็นระเบียบเรียบร้อยซึ่งจำเป็นต้องร้องขอภายใต้สนธิสัญญาดังกล่าวที่จะให้มี การแทรกแซงได้ โดยกองทหารเบลเยียมจะเข้าประจำการอยู่ ณ ฐานทัพทหารที่เมืองคามินา (Kamina) และเมืองคิตอนา (Kitona) นายลูมบาปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวโดยกล่าวว่ารัฐบาลของเขา สามารถที่จะรักษากฎหมายและความสงบเรียบร้อยเอาไว้ได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ จากนอกประเทศ⁹

การปฏิเสธของนายลูมบาทำให้รัฐบาลเบลเยียมตัดสินใจเข้าแทรกแซงเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 1960 กองทหารเบลเยียมได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองเอลิซาเบทวิลล์ตามคำร้องขอของ นายมัวร์ ซอมเบ (Moise Tshombe) ประธานาธิบดีของรัฐบาลจังหวัดคองโก นับตั้งแต่นั้นกอง ทหารเบลเยียมในส่วนอื่นๆก็เข้าครอบครองเมืองต่างๆหลายเมืองรวมทั้งเมืองลีโอบอลด์วิลล์ด้วย หนึ่งวันหลังจากที่กองทหารเบลเยียมเข้าสู่เมืองเอลิซาเบทวิลล์ นายซอมเบก็ประกาศอิสรภาพของ จังหวัดคองโก การประกาศแยกตัวในครั้งนี้ซอมเบมิได้ดำเนินการโดยลำพัง แต่เขาได้รับความ ช่วยเหลือจากที่ปรึกษาชาวเบลเยียม และได้รับการหนุนหลังจากกองกำลังเบลเยียม เมื่อเป็นเช่นนี้ นับตั้งแต่การประกาศแยกตัวของจังหวัดคองโกเกิดขึ้น การแทรกแซงจากภายนอกจึงเป็นสิ่งที่แยก ไม่ออกจากการประกาศการแยกตัวของจังหวัดคองโก การแยกตัวของจังหวัดคองโกซึ่งได้รับการ สนับสนุนจากภายนอกนั้นถือเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ต่อ คองโก และต่อประเทศแอฟริกาทั้งหมด ภัยคุกคามดังกล่าวเป็นสิ่งที่มิอันตรายเนื่องมาจากกลุ่ม ผลประโยชน์มีความเชื่อมโยงกับความมั่งคั่งของจังหวัดคองโก¹⁰

⁷ Lefever, *Crisis in the Congo: A United Nations force in action*, p.11.

⁸ Thant, *View from the U.N.*, p.104.

⁹ Ibid.* สนธิสัญญามิตรภาพระหว่างรัฐบาลเบลเยียมกับคองโก ข้อที่ 6 ระบุว่า การแทรกแซงทางทหาร โดยรัฐบาลเบลเยียมซึ่งมีฐานที่ตั้งในคองโกจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อได้รับคำสั่งจากรัฐมนตรีกลาโหมคองโก ดู รายละเอียดของสนธิสัญญานี้ทั้งหมดได้ใน ภาคผนวก ก.

¹⁰ Ibid., p.105.

วันที่ 9 กรกฎาคม ประธานาธิบดีซาซาบู ตามอำนาจในฐานะผู้บัญชาการสูงสุดของกองทัพ และนายกรัฐมนตรีลูมบา ตามอำนาจในฐานะรัฐมนตรีกลาโหมได้แต่งตั้งเจ้าสิบเอกวิกเตอร์ ลุนดูลา (Sergeant Major Victor Lundula) เป็นผู้บัญชาการ ANC และแต่งตั้งนายโจเซฟ โมบูตู (Joseph Mobutu) เป็นเสนาธิการของกองทัพ¹¹ และเมื่ออิสรภาพและความเป็นเอกราชของประเทศถูกคุกคามโดยการแทรกแซงจากต่างชาติ รวมทั้งมีการแบ่งแยกประเทศเกิดขึ้น รัฐบาลคองโกในครั้งแรกจึงหันไปขอความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ แต่ภายหลังจากการแนะนำของประธานาธิบดีไอเซนฮาวร์รัฐบาลคองโกจึงได้นำเรื่องดังกล่าวนี้เข้าร้องต่อสหประชาชาติ¹²

วันที่ 12 กรกฎาคม นายกรัฐมนตรีลูมบาได้ส่งโทรเลขรายงานแก่เลขาธิการสหประชาชาติให้สหประชาชาติดำเนินความช่วยเหลือทางการทหารแก่รัฐบาลคองโก โทรเลขนี้กล่าวถึงการที่เบลเยียมส่งทหารเข้าไปสมทบในคองโกว่าเป็นการละเมิดสนธิสัญญามิตรภาพระหว่างเบลเยียมกับคองโก การกระทำของเบลเยียมนับว่าเป็น “การรุกราน” และจุดประสงค์สำคัญในการขอความช่วยเหลือทางการทหารจากสหประชาชาติก็เพื่อ “ป้องกันดินแดนคองโกจากการรุกรานภายนอกอันเป็นการคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ”¹³

หลังจากที่ได้รับโทรเลขแล้วนายฮัมมาร์ โซลด์ได้ทำการพิจารณาว่าปัญหาดังกล่าวควรได้รับการแก้ไขอย่างไร ปัญหาในด้านหนึ่งก็คือว่า สหประชาชาติไม่สามารถที่จะจัดการกับปัญหาดังกล่าวโดยตรงในฐานะที่เป็นการรุกรานระหว่างประเทศ (international aggression) ได้ เนื่องจากพันธมิตรหลัก 3 ประเทศของเบลเยียม คือ สหรัฐฯ อังกฤษและฝรั่งเศส ทั้งหมดต่างมีที่นั่งในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ในอีกด้านหนึ่งการที่เบลเยียมจัดส่งกำลังอย่างจำกัดเพื่อรักษาวินัยและทรัพย์สินของคนชาติที่กำลังตกอยู่ในอันตรายนั้น ไม่อาจที่จะถือได้ว่าเป็นการรุกรานทางการทหารได้¹⁴

ด้วยความกลัวว่ามหาอำนาจทั้ง 2 ประเทศในช่วงสงครามเย็น คือ สหรัฐฯ และสหภาพโซเวียต และ/หรือ พันธมิตร และสงครามตัวแทนของประเทศทั้งสองจะเข้าสู่ความขัดแย้งในคองโก¹⁵ หลังจากได้รับโทรเลขดังกล่าว เลขาธิการสหประชาชาติจึงได้ขอให้มีการประชุมฉุกเฉิน

¹¹ Lefever, *Crisis in the Congo: A United Nations force in action*, p.12.

¹² Thant, *View from the U.N.*, p.104.

¹³ ริชาร์ด ไบ มิกลเลอร์, *การทูตเพื่อขจัดวิกฤตการณ์ของด็อก ฮัมมาร์ โซลด์*, หน้า 657.

¹⁴ Keith Kyle, *The U.N. in the Congo* [online].1995. Available from :

<http://www.ciaonet.org/wps/kye01/index.html>. [2004, January 6].

¹⁵ Findlay, *The blue helmets' first war? : Use of force by the UN in the Congo 1960-64*, p.3.

ของคณะมนตรีความมั่นคงในตอนคำวันที่ 13 กรกฎาคม (การกระทำครั้งนี้มีรากฐานทางกฎหมายบัญญัติไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 99*¹⁶ ซึ่งได้เคยกระทำมาแล้วเพียงครั้งเดียวคือในกรณีที่ทริกวี ลี เรียกประชุมคณะมนตรีความมั่นคงเกี่ยวกับปัญหาเกาหลี)¹⁷

คณะมนตรีความมั่นคงของสหประชาชาติได้รับสนองคำร้องขอจากรัฐบาลคองโก โดยพิจารณาว่าสถานการณ์อันสับสนในประเทศนั้นอาจจะเป็นอันตรายต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ สมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงยอมรับว่าช่องว่างของอำนาจที่เกิดขึ้นในประเทศนั้นจะทำให้มีการแทรกแซงของต่างชาติซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะเท่ากับนำไปสู่อันตรายอย่างที่สุดของการเผชิญหน้ากันในประเทศนั้นระหว่างอภิมหาอำนาจทั้งสอง คือสหรัฐฯและสหภาพโซเวียต แม้คณะมนตรีความมั่นคงจะยอมรับเช่นเดียวกันว่าการตอบสนองต่อคำร้องขอจากรัฐบาลคองโกนั้นจะต้องมีความยุ่งยากทางด้านการเมืองและความยุ่งยากด้านการเงินเกิดขึ้นก็ตาม¹⁸

สหประชาชาติจัดส่งกองกำลังเข้าไปในคองโกโดยนำเอาหลักการที่เคยปฏิบัติในสมัย UNEF I ซึ่งถือเป็นต้นแบบของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพมาใช้ หลักการสำคัญทั้ง 3 ประการประกอบด้วย

(1) การปฏิบัติการรักษาสันติภาพจะต้องได้รับฉันทามติ (consent) จากฝ่ายในความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากรัฐเจ้าของพื้นที่ (the host nation (s)) ที่กองกำลังรักษาสันติภาพจะเข้าไปปฏิบัติหน้าที่

(2) ผู้รักษาสันติภาพจะต้องดำเนินการอย่างเป็นกลาง (impartiality) ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในความขัดแย้ง (ในช่วงที่มีการปลดปล่อยอาณานิคมและในช่วงสงครามเย็น ประเทศมหาอำนาจทั้ง 5 ในคณะมนตรีความมั่นคงไม่สามารถส่งกองกำลังเข้าร่วมในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพได้)

¹⁶ *สาระสำคัญของมาตรา 99 คือ เลขานุการสหประชาชาติอาจนำเรื่องใดๆซึ่งตามความเห็นของตนอาจคุกคามต่อการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศมาเสนอให้คณะมนตรีความมั่นคงพิจารณา ดูสมพงษ์ ชูมาก , องค์การระหว่างประเทศ: สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2533), หน้า 260.

¹⁷ ริชาร์ด ไอ มิลลเลอร์, การทูตเพื่อขจัดวิกฤตการณ์ของคัง ฮัมมาร์ โซลด์, หน้า 657-658.

¹⁸ Thant , View from the U.N. ,p. 99.

(3) กองกำลังรักษาสันติภาพจะพกพาอาวุธเบา (light weapons) และจะใช้อาวุธได้เพียงเพื่อป้องกันตนเอง (self-defense) เท่านั้น¹⁹

อย่างไรก็ตาม การที่ “โอนุก” นำเอาหลักการที่ UNEFI เคยใช้มาแก้ไขวิกฤตการณ์กองโก อาจถือเป็นความผิดพลาด เนื่องจากในกรณีของ UNEF I ปัญหาที่สหประชาชาติต้องเข้าแก้ไขนั้น เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐ และเป็นความขัดแย้งที่ประเทศมหาอำนาจ เช่น อังกฤษและฝรั่งเศส เป็นต้น ยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับสหประชาชาติในการแก้ไขปัญหา ในกรณีของ “โอนุก” ปัญหาที่สหประชาชาติเผชิญนั้นแตกต่างออกไป ปัญหาที่ “โอนุก” ต้องเผชิญนั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นภายในรัฐ และประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐฯและโซเวียต มิได้ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาย่างจริงจัง ในทางตรงกันข้ามประเทศเหล่านี้ต่างหวังที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากสถานการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นภายในกองโก

เมื่อ “โอนุก” เข้าปฏิบัติหน้าที่ในกองโก “โอนุก” จึงต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรก ปัญหาการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ

การดำเนินภารกิจของ “โอนุก” ประสบความยุ่งยาก เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือโดยตรงในกองโกที่มาจากประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาอำนาจ นายลุมุมบาได้รับจากสหภาพโซเวียต นายชอมเบได้รับความช่วยเหลือจากเบลเยียม ประธานาธิบดีคาซาวูบุและพันเอกโมบูตูได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ²⁰ การเข้าแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจในครั้งนี้มีผลทำให้ “โอนุก” มิได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาการต่อสู้เพื่อแย่งอำนาจภายในกองโกเท่านั้น แต่ยังมีผลทำให้ “โอนุก” เข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจอีกด้วย²¹ เมื่อประเทศมหาอำนาจไม่ให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ภารกิจต่างๆที่ “โอนุก” ต้องนำไปปฏิบัติตามจึงเต็มไปด้วยความยุ่งยากเป็นอย่างมาก

¹⁹ Edwin M. Smith , “Collective security , peacekeeping , and ad hoc multilateralism,” in *Democratic accountability and the use of force in international law* eds. Charlotte Ku and Harold K. Jacobson , (Cambridge : Cambridge University Press,2003),p. 89.

²⁰ ริชาร์ด ไอ มิลเลอร์, การทูตเพื่อขจัดวิกฤตการณ์ของคัง ฮัมมาร์ โซลด์ ,หน้า 703-704.

²¹ Leland M. Goodrich , *The United Nations in a changing world* (New York : Columbia University Press, 1974), p.147.

ปัญหาประการที่สอง ปัญหาเรื่องการ “ตีความข้อมติ” คณะมนตรีความมั่นคง โดยเฉพาะ บทบาทด้านการใช้กำลังของ “โอนูก” ในการยุติการแยกตัวของจังหวัดคองโก

หลายประเทศต่างพยายามผลักดันข้อมติหรือตีความข้อมติเพื่อก่อให้เกิดผลดีกับฝ่ายตน หลายประเทศกดดันให้เลขาธิการสหประชาชาติสั่งการให้ “โอนูก” ดำเนินการตามการ “ตีความ ข้อมติ” สหประชาชาติไปในทิศทางเดียวกับตน ข้อมติที่นำไปสู่ความขัดแย้ง คือ ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงที่ 143 (14 กรกฎาคม ค.ศ.1960) ซึ่งเป็นข้อมติแรกที่อนุมัติให้ “โอนูก” เข้าให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลคองโก ความขัดแย้งในการตีความข้อมติเกิดขึ้นเมื่อประเทศที่ให้การสนับสนุน นายกรัฐมนตรีลูมบาตีความข้อมติที่ 143 ข้อ 2 ที่คณะมนตรีความมั่นคงอนุมัติให้ “เลขาธิการ สหประชาชาติจัดหาความช่วยเหลือทางการทหาร (military assistance) ให้กับรัฐบาลคองโก...” ว่า คณะมนตรีความมั่นคงสนับสนุนให้ “โอนูก” ดำเนินการตามเจตจำนงของรัฐบาลคองโกแล้ว นั่น คือ การใช้กำลังเพื่อยุติปัญหาการแยกตัวในจังหวัดคองโก การตีความข้อมติในครั้งนี้แตกต่างจากการตีความข้อมติของเลขาธิการสหประชาชาติที่ต้องการให้ “โอนูก” ใช้วิธีการทางการทูตมากกว่า การใช้กำลัง²²

ผลกระทบที่ตามมาจากปัญหาในการตีความข้อมติก็คือ

(1) นายลูมบาหันไปขอความช่วยเหลือทางการทหารจากสหภาพโซเวียตเพื่อใช้อำนาจในการโจมตีจังหวัดคองโก การกระทำดังกล่าวทำให้เกิดวิกฤตการณ์รัฐธรรมนูญ (constitutional crisis) เมื่อประธานาธิบดีคาซวูบูเกิดความไม่พอใจในการกระทำของนายลูมบาและได้ทำการปลดนายลูมบาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคองโกในวันที่ 5 กันยายน ค.ศ.1960 นายลูมบาตอบโต้ด้วยการปลดประธานาธิบดีคาซวูบูกลับ ทั้ง 2 ฝ่ายต่างอ้างว่าฝ่ายตนเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมของคองโก²³ สูญญากาศทางการเมืองที่เกิดขึ้นทำให้ “โอนูก” ประสบกับความยากลำบาก เนื่องจากในหลายกรณีการดำเนินการของ “โอนูก” จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลคองโก สูญญากาศทางการเมืองที่เกิดขึ้นทำให้สหประชาชาติต้องหารัฐบาลที่มีความชอบธรรมที่จะทำการติดต่อหรือขอความร่วมมือด้วย ปัญหาเรื่องสูญญากาศทางการเมืองสิ้นสุดลงเมื่อนายซีริล อาดูล่า (Cyrille Adoula) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้นำของคองโกในวันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ.1961²⁴

²² Lefever, *Crisis in the Congo : A United Nations force in action* ,p.39.

²³ Paul F. Diehl , *International peacekeeping : With a new epilogue on Somalia, Bosnia, and Cambodia*. (London : The John Hopkins University Press,1994) ,p.50.

²⁴ Bennett, *International organizations : Principles and issues* ,4 :161.

(2) เลขานุการสหประชาชาติตกเป็นเป้าโจมตีจากประเทศบางประเทศที่มีความเห็นตรงข้าม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโซเวียต โซเวียตมองว่าการกระทำของเลขานุการสหประชาชาติถือเป็นการทำทายนโยบายของโซเวียตในกองโก ด้วยเหตุนี้โซเวียตพยายามกดดันให้นายฮัมมาร์โซลด์ลาออกจากตำแหน่งและต้องการให้เปลี่ยนแปลงระบบของเลขานุการสหประชาชาติด้วยการเสนอแนวคิดเรื่อง “ทรอยก้า” (Troika)* ที่มุ่งหวังจะให้มิผู้แทนของกลุ่มทางการเมืองทั้ง 3 กลุ่มเข้าแทนที่การมีเลขานุการสหประชาชาติเพียงคนเดียว²⁵

ปัญหาประการที่สาม ปัญหาเรื่องการขยายบทบาทด้านการใช้กำลัง

การแทรกแซงของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือในจังหวัดคางก้า อย่างเช่น การจัดส่งทหารรับจ้าง การทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางการเมือง การสนับสนุนด้านอาวุธ การฝึกฝนทักษะให้กับตำรวจภูธรของคางก้า ฯลฯ ของบางประเทศเพื่อต่อต้านการดำเนินภารกิจของสหประชาชาติในจังหวัดคางก้าได้สร้างปัญหายุ่งยากให้กับสหประชาชาติเป็นอย่างมากและทำให้สหประชาชาติต้องใช้กำลังทางทหารเป็นจำนวนมากอีกด้วย ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่มีต่อ “โอนุก” เกิดขึ้นเมื่อคณะมนตรีความมั่นคงขยายอาณัติเรื่องการใช้กำลังให้กับ “โอนุก” จากเดิมที่ “โอนุก” สามารถใช้กำลังได้เพียงเพื่อป้องกันตนเอง (self-defense) เท่านั้น ไปสู่การใช้กำลังเพื่อป้องกันสงครามกลางเมือง (civil war) (ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงที่ 161) และการใช้กำลังเพื่อกำจัดทหารรับจ้างต่างชาติ (foreign mercenaries) (ข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงที่ 169) การขยายอาณัติให้กับ “โอนุก” ทำให้มีการปะทะกันระหว่าง “โอนุก” กับตำรวจภูธรและทหารรับจ้างต่างชาติในจังหวัดคางก้าถึงสามครั้ง (ระหว่างปีค.ศ.1961-1963)

การดำเนินการในครั้งนี้นักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาย ประเด็นหลักที่มีการพูดถึงก็คือประเด็นเรื่องความเหมาะสมในเรื่องการใช้กำลัง บางประเทศกล่าวว่าการใช้กำลังในครั้งนี้อาจถือเป็นการกระทำที่เกินเลยกว่ากฎเกณฑ์สำคัญของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพที่จะให้มีการใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น

²⁵ * “ทรอยก้า” (Troika) เป็นภาษารัสเซีย หมายถึง รถที่เทียมม้าลากทีเดียว 3 ตัว ความหมายของคำนี้ได้ใช้ใน Thant, View from the U.N., p.4.

ปัญหาประการที่สี่ ปัญหาด้านการเงิน

ปัญหาด้านการเงินของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพนั้นมีมาตั้งแต่สมัยกองกำลังฉุกเฉินที่ 1 แห่งสหประชาชาติ (UNEF I) แล้ว แต่วิกฤตการณ์คองโกได้ส่งผลให้วิกฤตการณ์ด้านนี้มีความรุนแรงยิ่งขึ้น ค่าใช้จ่ายของกองกำลังฉุกเฉินที่ 1 แห่งสหประชาชาติตั้งแต่ปีค.ศ.1956-1967 มีมูลค่า 200 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในกรณีของ “โอนูก” ตั้งแต่ปีค.ศ.1960-1964 มีค่าใช้จ่ายสูงถึง 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ²⁶

การที่กลุ่มโซเวียต (the Soviet bloc) และรัฐอาหรับบางรัฐปฏิเสธที่จะออกค่าใช้จ่ายในกรณี UNEF I และการที่ฝรั่งเศสและโซเวียตปฏิเสธที่จะจ่ายเงินให้กับ “โอนูก” มีผลทำให้ฐานะทางการเงินของสหประชาชาติอยู่ในสภาพสิ้นคลอน จากปัญหาดังกล่าวทำให้มีการนำปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติการครั้งนี้ให้ศาลโลกทำการพิจารณาว่าค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติครั้งนี้ถือเป็นค่าใช้จ่ายขององค์การ (expenses of the Organization) หรือไม่ เมื่อศาลโลกพิจารณาว่าค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพครั้งนี้ถือเป็นค่าใช้จ่ายขององค์การที่ประเทศสมาชิกต้องช่วยเหลือ จึงนำไปสู่ความพยายามบีบบังคับให้โซเวียตออกค่าใช้จ่ายเพื่อรักษาสันติภาพในการออกเสียงในสมัชชาหรือไม่จ่ายเพื่อแลกกับการงดตัดสิทธิ์การออกเสียงในสมัชชา²⁷

สหรัฐฯพยายามที่จะบังคับให้โซเวียตออกค่าใช้จ่ายให้กับการปฏิบัติการรักษาสันติภาพในกรณีคองโก โดยขู่ที่จะนำข้อบังคับตามมาตรา 19 ของกฎบัตรสหประชาชาติที่ระบุว่า “ประเทศสมาชิกที่ค้างค่าใช้จ่ายงบประมาณขององค์การเป็นระยะเวลา 2 ปีจะถูกตัดสิทธิ์การออกเสียงในสมัชชา” มาใช้กับโซเวียต โซเวียตตอบได้ว่าหากมีการนำข้อบังคับตามมาตราดังกล่าวมาใช้จริงโซเวียตก็จะลาออกจากสหประชาชาติ²⁸

ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 20 ปีค.ศ.1965 เมื่อสหรัฐฯยกเลิกความพยายามที่จะนำเอาการบีบบังคับตามมาตรา 19 มาใช้เนื่องจากประเทศสมาชิกสหประชาชาติส่วนมากไม่สนับสนุนการดำเนินการดังกล่าว²⁹

²⁶ Bennett , *International organizations : Principles and issues* ,4 :94.

²⁷ สมพงษ์ ชุมาก , *การปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ (1948-1995)* , หน้า 33-34.

²⁸ Bennett , *International organizations : Principles and issues* ,4 :95.

²⁹ Ibid.

วิกฤตการณ์กองโกมิได้สร้างปัญหาให้กับ “โอนุก” เท่านั้นแต่ยังได้สร้างข้อจำกัดบางประการให้กับ “โอนุก” อีกด้วย

ประการที่หนึ่ง ในขณะที่ “โอนุก” มีเป้าหมายที่จะรักษากฎหมายและฟื้นฟูระเบียบ แต่ในอีกด้าน “โอนุก” กลับถูกจำกัดบทบาทให้ดำเนินมาตรการใดๆ นอกเหนือไปจากการป้องกันตนเอง ความไม่สอดคล้องระหว่างเครื่องมือ (means) ที่ “โอนุก” มีอยู่ คือสามารถใช้กำลังได้เพียงแค่ป้องกันตนเองเท่านั้นกับจุดหมายปลายทาง (ends) ที่ “โอนุก” ได้รับมอบหมาย คือ การรักษาบูรณภาพทางดินแดนของกองโก ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดระหว่างฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง³⁰ พลตรี เฮนรี อเล็กซานเดอร์ (Major Henry Alexander) ผู้บัญชาการทหารกานามีความเห็นว่าการกองทัพสหประชาชาติควรจะปลดอาวุธกองทัพรักษาความสงบในเมืองลิโอโปลด์วิลล์ นอกจากนั้นเขายังต้องการทราบจุดมุ่งหมายอันแน่นอนของกองทัพสหประชาชาติ และยังต้องการให้มีการเพิ่มอำนาจให้กับ “โอนุก” มากขึ้นเพื่อปฏิบัติการเสมือนทหารอีกด้วย³¹

ประการที่สอง ตกลงแล้ว “โอนุก” สามารถใช้กำลังเพื่อยุติการแยกตัวของจังหวัดคางง่าได้หรือไม่ ความขัดแย้งในเรื่องนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่สนับสนุนนายกรัฐมนตรี ลูมูบามีความเห็นว่าการสหประชาชาติได้ให้อำนาจกับ “โอนุก” ใช้กำลังเพื่อยุติปัญหาการแยกตัวได้ในขณะที่อีกฝ่ายนำโดยเลขาธิการสหประชาชาติและประเทศที่ไม่สนับสนุนนายกรัฐมนตรี ลูมูบามีเห็นว่าสหประชาชาติมิได้ให้อำนาจกับ “โอนุก” ในการใช้กำลังเพื่อยุติปัญหาการแยกตัวของจังหวัดคางง่าแต่อย่างใด

ความวุ่นวายดังกล่าวทำให้เลขาธิการสหประชาชาติต้องเข้ามามีบทบาทในการตีความข้อมติ เพื่อที่จะทำให้ “โอนุก” สามารถปฏิบัติการกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นายฮัมมาร์โซลด์ได้กล่าวไว้ตั้งแต่มีการจัดตั้ง “โอนุก” ขึ้นมาแล้วว่า “โอนุก” จะดำเนินการโดยอยู่ภายใต้หลักการเดียวกันกับที่ UNEF I ได้ดำเนินการมา ส่วนหนึ่งในหลักการดังกล่าวได้กล่าวว่าการปฏิบัติการของสหประชาชาติจะต้องไม่ถูกใช้เพื่อส่งอิทธิพลต่อดุลของกองกำลังต่างๆที่มีอยู่ การปฏิบัติการของสหประชาชาติจะไม่เข้าแทรกแซงกิจการภายในเพื่อส่งอิทธิพลต่อสถานการณ์การเมืองในประเทศ และการปฏิบัติการของสหประชาชาติจะใช้กำลังเพียงเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น³² ในทัศนะของนายฮัมมาร์โซลด์แม้ว่า “โอนุก” จะมีความรับผิดชอบในด้านการฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบ รวมทั้งดูแลเรื่องการถอนกำลังของเบลเยียม แต่สำหรับปัญหาเรื่องการแยกตัวของจังหวัดคางง่าแล้ว

³⁰ Sharma , *Politics of peace and UN General Assembly* ,p.172.

³¹ ริชาร์ด ไอมิลเลอร์ , *การทูตเพื่อขจัดวิกฤตการณ์ของคองโก ฮัมมาร์โซลด์* , หน้า 701.

³² ดูรายละเอียดทั้งหมดได้ใน Goodrich , *The United Nations in a changing world* ,p.145.

นายฮัมมาร์โซลต์ถือว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องภายใน (a civil matter) ที่กลุ่มกบฏและรัฐบาลคองโกจะต้องจัดการกันเอง³³ นายฮัมมาร์โซลต์ถือว่าวัตถุประสงค์ของสหประชาชาติในการให้ความช่วยเหลือทางทหารก็คือเพื่อรักษากฎหมายและระเบียบ รวมทั้งควบคุมการถอนกำลังของเบลเยียม, สิ่งทีกล่าวถึงอย่างแรกนั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือ (means) ในขณะที่สิ่งที่กล่าวถึงอย่างหลังนั้นเปรียบได้ตั้งจุดหมายทางการเมือง (political end) เมื่อเป็นเช่นนี้กองกำลังสหประชาชาติจึงไม่สามารถช่วยส่งอิทธิพลต่อสถานการณ์ภายในคองโกได้³⁴

ภายหลังจากที่สหประชาชาติยุติบทบาทในคองโก บทเรียนจากกรณีคองโกได้ทำให้มีการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับการปฏิบัติการรักษาสันติภาพใหม่อย่างน้อย 2 ประการคือ (1) การจำกัดบทบาทของเลขาธิการสหประชาชาติที่มีต่อการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ และ (2) การกำหนดให้อาณัติที่ออกให้กับกองกำลังรักษาสันติภาพมีระยะเวลาเพียง 6 เดือนเท่านั้น

ประเด็นหลักของการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากประศมหาอำนาจต้องการดึงอำนาจในเรื่องการปฏิบัติการรักษาสันติภาพให้มาอยู่ในมือของคณะมนตรีความมั่นคงมากกว่าที่จะตกอยู่ในมือของเลขาธิการสหประชาชาติ โซเวียตและฝรั่งเศสเห็นว่าคณะมนตรีความมั่นคงควรเข้ามามีบทบาทในการปฏิบัติการรักษาสันติภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ การยื่นกรานของทั้ง 2 ประเทศทำให้มีการกำหนดระยะเวลาอาณัติของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพเสียใหม่ เพื่อที่จะให้คณะมนตรีความมั่นคงมีโอกาสที่จะทำการทบทวนหรือคัดค้านการปฏิบัติการรักษาสันติภาพได้ การยื่นกรานของทั้ง 2 ประเทศจึงนำไปสู่การกำหนดว่าต่อไปอาณัติของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพจะมีระยะเวลา 6 เดือนต่อครั้งเท่านั้น³⁵

เมื่อวิกฤตการณ์คองโกได้สร้างปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ ให้กับสหประชาชาติอย่างมากมาย และนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์บางประการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการรักษาสันติภาพ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงบทบาทของสหประชาชาติในวิกฤตการณ์คองโก โดยต้องการที่จะค้นหาสาเหตุสำคัญที่ทำให้การแก้ไขวิกฤตการณ์คองโกของสหประชาชาติประสบกับความยุ่งยาก

³³ Diehl , International peacekeeping : With a new epilogue on Somalia , Bosnia, and Cambodia , p.50.

³⁴ Sharma, Politics of peace and UN General Assembly ,p.177.

³⁵ Alex J. Bellamy , Paul Williams and Stuart Griffin ,Understanding peacekeeping (Cambridge :

1.2 กรอบความคิด

กรอบความคิดที่ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะนำมาใช้ในการอธิบายสภาพปัญหา คือ ทฤษฎีจักรวรรดินิยม (Imperialism)

ทฤษฎีจักรวรรดินิยม (Imperialism) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่ใช้ในการอธิบายความขัดแย้งระหว่างประเทศ (international conflict) โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) เป็นสิ่งสำคัญ ทฤษฎีดังกล่าวได้ให้ความหมายของคำว่า “จักรวรรดินิยม” ว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

จักรวรรดินิยม หมายถึงการที่ “รัฐจักรวรรดินิยม” (an imperial state) พยายามครอบครองหรือควบคุมประชาชนและดินแดนต่างชาติ รัฐจักรวรรดินิยมจะพยายามแสวงหาประโยชน์จากรัฐหรือ ประชากรที่ไม่สามารถปกป้องตนเองจากความเหนือกว่าทางด้านทหารและหรือทางด้านเศรษฐกิจของตน ผลประโยชน์ที่รัฐจักรวรรดินิยมจะได้รับอาจจะอยู่ในรูปแบบของอำนาจเกียรติยศ, ความสำคัญทางยุทธศาสตร์, แรงงานราคาถูก, ทรัพยากรธรรมชาติ หรือ การเข้าสู่ตลาดใหม่ เป็นต้น รัฐจักรวรรดินิยมสามารถดำเนินการบรรลุในเป้าหมายของตนได้หลายรูปแบบวิธีการโดยทั่วไปก็คือการบุกกรุก (conquest) และยึดครอง (occupation)³⁶

จักรวรรดินิยม หมายถึง “(1) นโยบายปฏิบัติการหรือความต้องการประสงค์ในอันที่จะแสวงหาหรือหามาได้ซึ่งการขยายขอบเขตแห่งการควบคุม (2) จักรวรรดิของชาติหนึ่งใดมีขึ้นได้ด้วยการหามาได้ซึ่งดินแดนใหม่ๆ หรือมีเมืองขึ้น โดยที่เมืองขึ้นนั้นอยู่นอกพรมแดนทางธรรมชาติของประเทศชาตินั้น (3) ขยายอำนาจการปกครองไปเหนือมนุษย์เชื้อชาติอื่น”³⁷

การที่รัฐหนึ่งแผ่ขยายอำนาจไปควบคุมประเทศหรือประชากรทั้งทางเศรษฐกิจ หรือ การเมือง หรือทั้งสองอย่าง...³⁸

³⁶ Martin Griffiths and Terry O Callaghan , *International relations : The key concepts* (London : Routledge , 2002) , p.152.

³⁷ ศ. ศิวรักษ์ , *อธิบายแนวคิดปรัชญาการเมืองฝรั่ง* (กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม , 2546), หน้า 24.

³⁸ วิทยากร เชียงกุล และ พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม, *อธิบายศัพท์ปรัชญาการเมืองและสังคม* (กรุงเทพฯ : สายธาร, 2547) , หน้า 123.

การแบ่งประเทศด้อยพัฒนาออกเป็นเขตอิทธิพลเพื่อการขูดรีดทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างสมบูรณ์ อันนำไปสู่การต่อสู้ของพวกจักรวรรดินิยมในอันที่จะสร้างการผูกขาดในระยะเวลาต่อมา³⁹

ลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) เป็นผลที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ของลัทธิทุนนิยม (Capitalism) ระบบทุนนิยมภายในรัฐเสื่อมโทรมลงเนื่องมาจากระบบผูกขาด (Monopolies) เข้ามาแทนที่ ซึ่งในขั้นตอนนี้เองรัฐต่างๆจำเป็นต้องอาศัยการส่งออกทุน (Capital Exports) มากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากเพราะขาดโอกาสภายในประเทศทุนนิยมเอง การส่งออกทุนเพื่อที่จะให้ได้ผลตอบแทนในอัตราที่สูงขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็น ความต้องการเข้าควบคุมทางทหารและทางการเมืองต่อตลาดต่างๆ และแหล่งทรัพยากรวัตถุดิบส่งผลให้รัฐทุนนิยมเหล่านั้นต่อสู้แย่งชิงอาณานิคมกัน เพราะการครอบครองอาณานิคมย่อมมีผลพลอยได้ในเรื่องแรงงานราคาถูก และในเรื่องตลาดที่มีหลักประกันสำหรับสินค้าส่วนเกิน⁴⁰

ผลที่เกิดขึ้นก็คือรัฐทุนนิยมที่ก้าวหน้าทั้งหลายก็จะถูกผลักดันให้ต้องขัดแย้งกันเองในเรื่องการแย่งชิงอาณานิคมในดินแดนด้อยพัฒนา เป็นเพราะตลาด (Markets) และวัตถุดิบมีจำกัด ความขัดแย้งระหว่างประเทศทุนนิยมจึงขยายตัวออกไป และแม้ว่าจะมีความตกลงกันได้ระหว่างรัฐทุนนิยมที่ขูดรีดเหล่านี้ในการเป็นเจ้าของครอบครองดินแดนหรือเขตอิทธิพล แต่ก็มีความตกลงกันได้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ในที่สุดแล้วรัฐเหล่านี้จะต้องปะทะกัน...⁴¹

การแทรกแซงของเบลเยียมและประเทศต่างๆรวมทั้งประเทศมหาอำนาจโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตในวิกฤตการณ์คองโกเนื่องจากการรักษาและแสวงหาประโยชน์จากสถานการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในคองโกได้ทำให้การปฏิบัติการกิจของ “โอนูก” ประสบกับความยุ่งยาก

³⁹ วิทชากร เชียงกุล อธิบายศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพฯ : สายธาร, 2545) , หน้า 115.

⁴⁰ สมพงษ์ ชุมาก , ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษที่1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21) ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาฯ : 2547) , หน้า 92-93.

⁴¹ เรื่องเดียวกัน , หน้า 93.

1.3 สมมติฐาน

การปฏิบัติการของรักษาสันติภาพของสหประชาชาติในคองโกประสบความสำเร็จ สาเหตุสำคัญเนื่องมาจากผลพวงของลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) และความขัดแย้งของมหาอำนาจในโลกระบบ 2 ขั้ว

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

1. ขอบเขตของการศึกษาในด้านเวลา ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะศึกษาการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติในคองโก “โอนูก” ซึ่งได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ค.ศ.1960-1964 โดยกล่าวถึงประวัติศาสตร์ที่นำมาสู่วิกฤตการณ์คองโก

2. ขอบเขตของการศึกษาในด้านเนื้อหา ผู้ทำวิทยานิพนธ์จะมุ่งศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้การปฏิบัติการของ “โอนูก” (ONUC) ประสบความสำเร็จและกล่าวถึงภารกิจของสหประชาชาติในการแก้ไขวิกฤตการณ์คองโก

1.5 วิธีการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาตามวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analytical) หลักฐานที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้าในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีทั้งที่เป็นหลักฐานชั้นต้น (primary sources) และหลักฐานชั้นรอง (secondary sources) ในส่วนของหลักฐานชั้นต้นนั้นส่วนใหญ่จะเป็นข้อคิดของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการรักษาสันติภาพในคองโกซึ่งสามารถค้นคว้าได้จากข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตของสหประชาชาติ ส่วนในกรณีของหลักฐานชั้นรองนั้นประกอบไปด้วย หนังสือ บทความ ซึ่งค้นหาได้จากทั้งห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ และสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบว่าสาเหตุที่ทำให้สหประชาชาติต้องประสบกับความยุ่งยากและต้องทุ่มเทความพยายามเป็นอย่างมากในคองโกนั้นมีสาเหตุสำคัญมาจากลัทธิจักรวรรดินิยมและความขัดแย้งของมหาอำนาจในโลกระบบ 2 ขั้ว

2. ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจถึงที่มาและหลักการที่สำคัญของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ
3. ทำให้ทราบถึงบทบาทที่สำคัญของนายคึก ฮัมมาร์โซลด์ เลขาธิการสหประชาชาติในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทในการชี้แนะและมีส่วนในการควบคุม “โอนุก” เป็นอย่างมาก
4. ทำให้ทราบว่า “โอนุก” เป็นการปฏิบัติการที่มีลักษณะแตกต่างไปจากการปฏิบัติการอื่นๆ ในช่วงสงครามเย็น เมื่อปรากฏว่า “โอนุก” ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในความขัดแย้งและได้มีการใช้กำลังเพื่อการบีบบังคับโดยพฤตินัยอีกด้วย

1.7 วิธีการนำเสนอ

- บทที่ 1. กล่าวถึง ที่มาและสภาพปัญหา สมมติฐาน กรอบความคิด ขอบเขตในการศึกษา วิธีการวิจัย ประโยชน์ที่จะได้รับ
- บทที่ 2. กล่าวถึง บทบาทของประเทศจักรวรรดินิยมที่มีต่อคองโกในช่วงที่คองโกตกเป็นอาณานิคม โดยจะมีการอธิบายประวัติศาสตร์คองโกโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงแรก เป็นช่วงที่คองโกตกอยู่ภายใต้การปกครองเป็นการส่วนตัวของกษัตริย์ลีโอโปลด์ที่ 2 แห่งเบลเยียม ช่วงที่สอง เป็นช่วงที่คองโกตกอยู่ภายใต้การควบคุมของเบลเยียม ช่วงที่สาม เป็นช่วงที่คองโกได้รับอิสรภาพ
- บทที่ 3. กล่าวถึงบทบาทของสหประชาชาติในกรณีคองโก ซึ่งจะวิเคราะห์บทบาทของ สมัชชา คณะมนตรีความมั่นคง เลขาธิการสหประชาชาติ บทบาทของมหาอำนาจ และ กลุ่มแอฟโฟร-เอเชีย
- บทที่ 4. กล่าวถึง ที่มาและพัฒนาการของการปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ
- บทที่ 5. กล่าวถึง ปัญหาต่างๆที่ “โอนุก” ต้องเผชิญจากการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ
- บทที่ 6. สรุป วิเคราะห์